

בן-ציון יהושע-רז

שמות משפחה באפגניסטן המצביעים על עיר המוצא

ההתיישבות היהודית במרחב האיראני, המוכר גם בשמו חבל ח'וראסאן (KHORASAN), כולל את אפגניסטן, איראן ואמירות בוכרה. היהודים שחיו במרחב האיראני היו בעיקרם סוחרים שסחרו על דרך המשי, שהשתרעה מקאי פנג בסין ועד לפאתי ספרד הגיעו. סוחרים אלה, שעשו את כל הדרך מסין, מרכז אסיה, הגיעו לפאתי ספרד, מרחק של 12,000 ק"מ במסע שארך 200 ימים. הסוחרים מח'וראסאן הם היו מקור המידע על קהילות ישראל במרכז אסיה והם שגילו לוזיר היהודי חסדאי אבן שפרוט בספרד את בשורת קיומם של הכוזרים.

סיפור ההתיישבות היהודית על דרך המשי הוא שילוב של תיעוד היסטורי ומסורות מופלאות הרווחות עד ימינו באזור, המוצאות קשר בין שבטי אפגניסטן לבין 'עשרת השבטים האובדים'. לצד המיתוסים, נמצאו עדויות רבות על ההתיישבות היהודית בימי הביניים, הכוללות תיעוד יהודי ומוסלמי מימי הביניים, מצבות קבורה בעברית ובפרסית-יהודית. לאחרונה נתגלו באפגניסטן כתבי יד בגניזה האפגנית בעמק במיאן. התיעוד המוסלמי והתיעוד היהודי כאחד מעידים על התיישבות יהודית גדולה שהייתה במרחבים האלה בימי הביניים.

לאן נעלמו הקהילות היהודיות הקדומות, שחיו באפגניסטן בימי הביניים? הקהילות נעלמו בעקבות הכיבוש המונגולי של המאה ה-13. גורלם נותר בגדר תעלומה: האם הקהילות הללו הושמדו? האם נאלצו להמיר את דתן לאסלאם? האם מגיפות פגעו בהן? האם נטשו את האזור והגיעו למרחבים אחרים? כל האפשרויות פתוחות.

במשך מאות שנים לא ידענו מה עלה בגורל יהודי אפגניסטן הקדומים. הקהילה היהודית באפגניסטן בעת החדשה היא בעיקרה תוצאה של הגירה מפרס שהתמזגה עם שרידי היישוב הקדום בבאלך, בהראת ובקאבול.

יהודים נדדו במרחב האיראני הענק הזה, שאני קורא לו 'משולש ההישרדות', שכלל את פרס, את אפגניסטן ואת אמירות בוכרה: אוזבקיסטן, טג'יקיסטן, טורקמניסטן, קזחסטן וקירגיסטן. כשנרדפו יהודים בצלע אחת של המשולש הזה, הם נדדו לצלע אחרת של המשולש. הם נדדו לא אחת על פני מרחקים של למעלה מאלף קילומטרים בסכנות מפני חיות טרף וחיות אדם.

אנו מוצאים יהודים שהוגלו על-ידי הכובשים הפרסים מגיאורגיה ומהקווקז כולו אל צפון פרס, דרומה מהים הכספי. משם הוגלו למשהד. ממשדה ברחו להראת, מהראת נדדו לקאבול, מקאבול להודו, מהודו לארץ, ומהארץ חלקם ירדו לאמריקה. עם נע ונד. המופלא מכול, שדווקא הקשר לאפגניסטן הוא החזק ביותר בקרבם. יהודי המרחב הזה היו צמודים למקל הנדודים ולכן העדיפו לעסוק במסחר, שבו הכסף נזיל, ולא לעבד אדמות, לנטוע ולזרוע.

על מסכת הנדודים של יהודי האזור אנו לומדים הרבה כשאנו בוחנים רבים משמות המשפחה של יהודי אפגניסטן. אנו מגלים שמות של מקומות יישוב

בפרס, שהיו מקום מגוריה הקודם של המשפחה דור או שניים קודם שהגיעו לאפגניסטן. בהרבה קהילות בעולם היהודי מקום המגורים הקודם של המשפחה הפך להיות לשם משפחה.

במקרה שלנו, יהודים פרסים הפכו ליהודים אפגנים עם מורשת אפגנית. ייתכן שלא כל המשפחות הנוודדות הגיעו במישרין ממקום מושבם בפרס להראת אלא התיישבו קודם במשהד ולאחר אינוסם לאסלאם במשהד, הם נמלטו והגיעו להראת.

מאפיין מיוחד של מקום המוצא הייתה ההבחנה הלשונית בין פרסית הראתית לבין גיליקית, ניב שמדובר בפרובינציה של גילן לחופי הים הכספי. להלן נבחן חלק משמות המשפחה של יהודי אפגניסטן, לפי סדר הא"ב, ונלמד משהו עליהן. אשמח אם בין הקוראים יהיו מי שיציעו פרשנות משלהם מעל האתר של יהודי אפגניסטן. נתחיל בשם:

אהוואז – בשכונת הבוכרים בירושלים היה בעל מכולת בשם יוסף אהוואז. בילדותנו קישרנו את השם שלו עם אווז המשייט להנאתו באחד האגמים או הנהרות. עד שהתבאר לנו שטעינו, שאהוואז היא בירת מחוז ח'וזיסטאן שבאיראן ושוכנת במרכזו, על גדת הנהר קארון העובר בתוכה ונשפך למפרץ הפרסי יחד עם הפרת והחידקל. היא ממוקמת 120 ק"מ צפונית לאבאדאן שבמפרץ הפרסי. אבות אבותיו של יוסף אהוואז היגרו ממנה והגיעו לעיר הראת.

אהוואז היא העיר בעלת זיהום האוויר הגבוה ביותר בעולם לפי סקר של ארגון הבריאות העולמי. האקלים בעיר הוא מדברי, הקיץ ארוך וחם מאוד. החורף קצר. היא אחת הערים החמות ביותר בעולם. הטמפרטורה בקיץ היא כ-45 מעלות צלזיוס, לעתים מעפילה מעל 50 מעלות צלזיוס וסובלת מסופות חול ואבק.

רוב תושבי העיר הם מוסלמים שיעים ומיעוטם מוסלמים סונים. היא העיר הגדולה ביותר במחוז וגרים בה כמיליון וחצי תושבים. פעם חי בה קומץ של יהודים. המשורר הנודע אבו נואס הוא יליד העיר. משפחת אהוואז עשתה דרך של 2,000 ק"מ עד שמצאה את מקומה בעיר הראת.

באחד ממכתבי הגניזה הקהירית אנו מוצאים משפחה שמוצאה מהעיר אהוואז, שהתגוררה בקהיר. לפי עדויות מהגניזה הקהירית, אנו למדים כי במצרים חיו לא מעט יהודים שהיגרו אליה מפרס.

באלכי – באלך. הכרוניקן הערבי אל-מקריזי (14-15) כתב כי סנחריב מלך מוצול הגלה יהודים גם לבאלך. אבן באטוטה (מאה 14) מספר כי הנביא יחזקאל קבור בבאלך. הוא מזכיר את 'באב אל יהוד' (שער היהודים). סמוך לבאלך הייתה התיישבות יהודית בשם 'אל יהודיה' או 'אל יהודאן אל כוברה' (היהדות הגדולה). שם המקום הוחלף על-ידי הכובשים המוסלמים ל'מאימאנה' – עיר האמונה – שבה סחרו יהודי הראת ובה נרצחו 13 סוחרים יהודים בפוגרום ביום י"ח באדר תרל"ו (1876), שהפך ליום צום ואבל בקרב יהודי אפגניסטן. העיר באלך מוזכרת בהקשר של חייו הבלכי, הכופר מחוראסאן, שחי בה במאה ה-9 וכנראה זכה לכינוי אל באלכי לאחר שעבר לגור בבבל. הוא כתב

ביקורת על המקרא במאתיים 'מאסאיל' מחורזים בלשון העברית. באלך נכבשה על-ידי המונגולים במאה ה-13 וג'ינגיז ח'אן השמיד את תושביה והרס את העיר. במשך שנים רבות השליטה על באלך הייתה שנויה במחלוקת בין בוכרה ואפגניסטן. בשנת 1855 היא עברה סופית לידי האפגנים. רבים מיהודי באלך היגרו לבוכרה ולהראת באפגניסטן וזכו לכינוי 'באלכי'. רבים מתושביה דיברו בניב הבוכרי. בשכונת הבוכרים היה חמאם בניהולו של רחמים בלכי שעלה מבוכרה ועוד משפחות בוכריות שנשאו את השם 'בלכי'.

גול – Gol – מקור משפחות גול, או נכון יותר שבט גול, הוא באזור גילן, גולפאיגאן שבפרובינציה Mezanderon, בגדה הדרומית של הים הכספי, שבה מדברים עד היום בניב הגיליקי. יהודי האזור ועמם כורדים-סונים וארמנים-נוצרים הוגלו למשהד על-ידי נאדיר שאה (נולד 1688 – נרצח 1747), כמשקל נגד לשיעים שנואי נפשו.

בגולפאיגאן חי משורר בשם 'אהרון', שכתב שיר שבח על בעלי אמונה. בגולפאיגאן חי גם משורר בשם 'נתן' שכתב שיר בקשה ותפסיר לשירו של ישראל נג'ארה: 'יְדֵךְ גְּלֵה דוּד מְחַמֵּד עֵינַי'. לימים אליאנס פתחה שם מוסד חינוכי של כ"ח במקום ה'מכתב'. יהודי גולפאיגאן שעלו ארצה בראשית שנות ה-50 התיישבו בגבול הצפון באזור ואדי קורן ועסקו בחקלאות. בשנת 1840, שנה לאחר השמד במשהד שבו אולצו יהודי משהד לקבל עליהם את האסלאם השיעי. כ-120 שנה לאחר שחיו במשהד, משפחת גול על כל שלוחותיה (ועם בורחים נוספים המונים יחד כ-1,500 נפש), כנראה גם שילמו שלמונים לכוהני הדת השיעים והצליחו לחמוק ממשדה השיעית ולהגיע להראת ולחזור ליהדות שלימה וגלויה והיו לאחד מעמודי התווך של יהודי אפגניסטן.

האחים מולא בנימין, ישראל ונתנאל גול היו חלוצי העלייה האפגנית לירושלים הם הגיעו ברבע האחרון של המאה ה-19. הם התמזגו בעדה הבוכרית בירושלים, ומולא בנימין גול נבחר לוועד העדה הבוכרית, ובהשפעה בוכרית הם הוסיפו לשמם את שם אביהם ונקראו שאולוף. בשנת 1901 הם הקימו בתי הקדש למגורי עולים ממשדה ומאפגניסטן והקימו הוצאה לאור בפרסית יהודית, שבה ראו אור יצירות של חכמי אפגניסטן, פרס ובוכרה וגם תרגומים לפרסית יהודית. ביניהם: ספר 'חייאת אל רוח' משל הרב סימן-טוב מלמד, 'ספר עקידת יצחק', 'מגילת אנטיוכוס', 'ספר פרי עץ הדר', 'ספר מעשיות נפלאים' ועוד ועוד. באחד מספריהם הם מציגים את עצמם במבוא כיהודים בוכרים.

גרגי – יש הסבורים שאבות המשפחה הוגלו במאה ה-17 מגיאורגיה לצפון פרס ודבק בהם הכינוי גרגי על שם מקום מגוריהם הקודם. הכינוי הפרסי לגיאורגים הוא גורג'. בטורקית גורג'. המלך הפרסי עבאס הגדול (1588-1629) כבש בשנים 1605-1607 את גיאורגיה מהעות'מאנים והגלה יהודים ונוצרים מגיאורגיה אל תחומי פרס, לאזור גילן שלידי הים הכספי, שהיה בשליטה פרסית. כמאה שנים מאוחר יותר נאדיר שאה (מלך 1736 עד שנרצח בשנת 1747) מגלה אותם למשהד כדי לנטרל את השפעתם של כהני הדת השיעים במשהד. הוא הגלה למעוז השיעים במשהד נוצרים ארמנים, יהודים וכורדים סונים.

בשנת 1840, שנה לאחר הפוגרום במשהד, שבו נרצחו 37 יהודים, בתים הועלו באש ורכושם של היהודים נבזז, וקשה מכל נגזר עליהם להמיר את דתם לאסלאם השיעי. רבני משפחת גרג'י ועוד כ-1,500 נפש מצליחים לשחד את כהני הדת השיעים במשהד ולברוח מחיי אנוסים אל הראת הסונית הסובלנית כלפי אמונתם של היהודים. בני משפחת גרג'י לא רק שחזרו ליהדות שלימה אלא הפכו למנהיגי הקהילה ולמחנכיה לאורך שנים רבות, דור אחרי דור: מולא מתתיה, מולא יוסף, מולא יחזקאל, מולא אשר ובנו של מולא יוסף מורנו מולא בנימין גרג'י – זכר צדיקים לברכה.

דיל, דילמאן, דילמאני – העיר דילמאן נקראת גם סאלאמס וגם שאה-פור. היא ממוקמת באזור הכורדי של איראן על גבול טורקיה-ארמניה-אזרבייג'אן. גרו שם כורדים, אשורים, פרסים ויהודים. רצח אשורים התחולל בדילמאן והיו גם פוגרומים נגד יהודים. יהודי דילמאן היגרו לקאזווין, כ-200 ק"מ דרומית לים הכספי. בן-צבי כותב כי קהילת משהד נוסדה על-ידי יהודי קאזווין. בשנת 1746 העביר נאדיר שאה למשהד מיעוטים כורדים סונים, ארמנים-נוצרים ויהודים כמשקל נגד לשיעים של משהד. בשנת 1915 התחוללו בדילמאן קרבות בין הקוזקים של צבא הצאר הרוסי לבין האימפריה העות'מאנית. מחצית הכוח העות'מאני היה מורכב מכורדים. משפחת דיל מצטרפת לבורחים ממשהד להראת בשנת 1840 וחוזרת ליהדות שלימה. התלות של יהודי אפגניסטן בבריטים עלתה בחיי אדם. מישאל דיל נשא עמו איגרת לנציג הבריטי שישב בקנדהאר. נתפס ואיגרתו בידו. מישאל דיל נתלה בכיכר העיר.

הראתי – הנוסע אפרים ניימרק מספר על ראשית ההתיישבות היהודית באפגניסטן בעת החדשה. בזמן ביקורו בעיר הראת בשנת 1885 בערך הוא מצא בהראת כ-300 בתי-אב, שהם 1,500-1,800 נפש, שרובם היו פליטים שברחו ממשהד השיעית להראת שבאפגניסטן הסונית. לאחר שבמשהד כפו עליהם את האסלאם השיעי ביום י"ב בניסן תקצ"ט (27 במארס 1839). בהראת שבאפגניסטן הסונית הם חזרו ליהדות שלימה.

ניימרק מספר כי קודם בואם של הפליטים ממשהד היו בהראת רק 20-40 בתי-אב (100-200 נפש) ולהם בית כנסת אחד. בקאבול הייתה באותו זמן קהילה של 50 משפחות (כ-250 נפש) וגם לה בית-כנסת אחד. אני מניח כי לפחות חלק מן התושבים הוותיקים של הראת צוינו בשם המשפחה הראתי כדי להבדיל בינם לבין המהגרים החדשים ממשהד ומערי פרס האחרות. נראה, אפוא, שאלה שנושאים את שם המשפחה הראתי שייכים ליהודים שקדמו להגירות ממשהד ומערי פרס האחרות. בין יהודי הראת היו צאצאי משפחת הראתי, גם בבוכרה מצאנו משפחה של מוציאים לאור של ספרי קודש בשם 'הראתי'.

ח'אק-שור – Khak-Shur נקראים היום כהן שור. מוצאם מהעיירה ח'אק שור במחוז דילמאן בפרובינציה גילן שעל הגדה הדרומית של הים הכספי. היא נמצאת 270 ק"מ בצפון מערב של הראת. עיירה עם שם דומה קיימת גם בדרום-מזרח אפגניסטן. ח'אק שור – פירושו – שוטפי עפר – הכוונה למחפשים גרגרי זהב באפיקי נהרות שהשתמשו בנפות, בהן הזרימו מים בתקווה שימצאו

בנפה גם כמה גרגרי זהב. רבים מבני משפחת כהן-שור עסקו בילדותי בקצבות בשכונת הבוכרים בירושלים.

יזד (יזד – Yazd) נמצאת 620 ק"מ דרומית מזרחית לטהראן. המרחק בין יזד להראת הוא 1,040 ק"מ. העיר נמצאת בגובה 1,216 מ' מעל הים. סביבה הרים המתנשאים לגובה של כ-4,000 מטרים. יזד היא נווה מדבר וממוקמת במפגש נהרות המלח היבשים. האקלים יבש מאוד, קר בחורף וחם בקיץ. חיים בה כיום למעלה מחצי מיליון תושבים. היא נחשבת לאחת הערים העתיקות של פרס, שעד היום מתקיים בה פולחן זורואסטרי של עובדי האש. הקהילה היהודית קיימת ביזד החל מן המאה ה-17. במאה ה-18 עמד בראש הקהילה בעל מופת מולא אור שרגא, שנחשב קדוש גם בעיני המוסלמים. אבי משפחת שאולוף מציין בצוואתו כי נשלח בילדותו ללמוד תורה בבית מדרשו של מולא אור שרגא ביזד וחש מעין רוח הקודש שדבקה בו. דמות בולטת נוספת ביזד היא דמותו של מולא סימן טוב מלמד בעל חייאת אל רוח, ספר הגות. בשנת 1848 חיו ביזד כ-150 משפחות יהודיות שהיו שרויות בסבל רב. בשנת 1871 פרץ רעב כבד ביזד ורבים מיהודי העיר מתו. יהודים מיזד נדדו להראת, למשהד, לקאבול ולבוכרה.

לארי - Lari (לאר נמצאת ליד המפרץ הפרסי 1,240 ק"מ דרומית לטהראן ומרוחקת כ-1,500 ק"מ מהראת). נקראה קודם Lad על שמו של אחד מגיבורי השאה נאמה, כאן חי המשורר יהודה בן דוד, מחבר 'מח'זן אל-פנד' ('בית האוצר לעצות טובות').

משהד - משהד היא העיר הקדושה ביותר בתחומי פרס-איראן והיא אתר עלייה לרגל בעולם השיעי, העולים לקברו של האימאם השמיני עלי אבו ריזא. המרחק בין משהד להראת הוא 370 ק"מ. חיים בה כיום כ-2.5 מיליון תושבים. נאדיר שאה, שרצה להחליש את כהני הדת השיעים במשהד, הפך את משהד לבירת ממלכתו. הוא יישב במשהד יהודים שמוצאם מקזווין, דילמאן, יזד וכשאן. הוא גם הגלה למשהד כורדים, תורכמנים, ארמנים ועוד. לאחר רציחתו של נאדיר שאה (1747) נאסר על יהודים לדרוך במקומות קדושים במשהד ולבקר במרחצאות של מוסלמים. נגזר עליהם לחבוש כובעים מגוחכים, להצמיד טלאי על בגדיהם ונאסר עליהם להתגונן בפני מוסלמים שהכו אותם או רגמו אותם באבנים ובצואה. לשיאם הגיעו הפרעות בטקסי העשורא (10 בחודש מוחרם) ולשיא השיאים הגיעו הפרעות בשנת 1839, ימים ספורים לפני חג הפסח. בפוגרום הזה נרצחו 37 יהודים, היו פצועים רבים. הפורעים בזזו והרסו רכוש יהודי. נערות יהודיות נחטפו. היהודים נאנסו לקבל את האסלאם השיעי וחיו במשך 110 שנים כאנוסים – מוסלמים כלפי חוץ ובמסתרים שמרו על יהדותם. שנה לאחר הפוגרום החלה בריחה של כ-1,500 יהודים שמצאו מקלט בעיר הראת הסונית, שבה חי עד אז רק קומץ של יהודים. בהראת הם חזרו ליהדות שלימה. כך קמה קהילת יהודי אפגניסטן של ימינו בהנהגתם של מולא מתתיה גרג'י וצאצאיו.

בריחת הפליטים ממשדה השיעית להראת הסונית נבעה מתוך רצון לשוב ליהדות שלימה. יש סברה שהם הגיעו להראת גם מסיבה נוספת – בהראת הייתה נוכחות בריטית שהגנה על היהודים ששיתפו פעולה עם הבריטים.

קאבולי – קאבול שוכנת בעמק צר בין הרי הינדו-קוש לאורך נהר קאבול, בסמוך למעבר ח'ייבר שהוביל להודו עד 1947 (כיום לפקיסטן). קאבול היא בירת אפגניסטן החל משנת 1773. קדמה לה כבירה – העיר קנדהאר. אלכסנדר הגדול כבש את קאבול במאה ה-4 לפני הספירה. כובשים רבים בדרכם להודו כבשו את קאבול.

יהודים התגוררו בגטו של קאבול החל מן המאה ה-12. בצבאו של נאדיר שאה היו יהודים רבים מקאבול שליוו אותו במסעו להודו והוא עשה אותם בקאבול כשומרי האוצרות ששדד בהודו. עד שנת 1886 חיו בקאבול יהודים מקזווין, ממשדה ומיזד, עד לגירושם לתשקורגאן בעוון עבירות כלכליות. לקראת המאה ה-20 החלה הגירה של יהודים מהראת לקאבול. ברוב הזמן קברו יהודי קאבול את הנפטרים בבית העלמין בהראת מרחק של 820 ק"מ. רבים מן הבוכרים שגנבו את הגבול מברית המועצות האסיאתית בשנות ה-30 של המאה ה-20 התגוררו בקאבול עד לעלייתם ארצה. בקאבול היו שני בתי-כנסת אחד לבוכרים והשני ליוצאי הראת. כיום נותר בקאבול יהודי אחד בלבד – זבולון סימן-טוב, שהוא תעלומה גדולה.

קורט – Kurd, Kurt. במשדה וברחבי איראן חיים מוסלמים סונים ממוצא כורדי, הנושאים את השם 'קורט' או 'קורד' (בדל"ת). הם נמנים על שבטים קורדים סונים, שהוגלו על-ידי נאדיר שאה למשדה כמשקל נגד לשיעים הקיצוניים. נראה שבין הגולים היו גם יהודים מקורדיסטן האיראנית בצפון מערב איראן סמוך לגבול עיראק וטורקיה.

קשאן, עיר במחוז אספהאן – Espahan. מקור השם מהמילה 'קאשי' שפירושו אריח או מרצפת. העיר נודעת במוצרי הקרמיקה והשטיחים המיוצרים שם נודעים ביופיים ובאיכותם. קשאן ממוקמת 260 ק"מ דרומית לטהראן, 1,360 ק"מ עד להראת באפגניסטן. העיר ממוקמת במרכז איראן על דרך השיירות העתיקה מצפון פרס לדרומה ועוברת בדשת-י כביר (המדבר הגדול) לבין הרי מרכז פרס. מיעוט מקורות המים ומיקומה באזור מדברי הגבילו את התפתחותה. העיר קאשאן יושבת על שרידי העיר העתיקה סיאלק טאפה. לפי המסורת העיר נוסדה במאה ה-8 על-ידי זובאידה אשת הח'ליף הארון אל ראשיד. העיר נהרסה בידי המונגולים במאה ה-13 ושוקמה מחדש. העיר נפגעה לא פעם ברעידות אדמה קשות.

בקאשאן חיו במאה ה-17 כ-500 משפחות יהודיות עם שבעה בתי-כנסת. היא נודעה במשכיליה ובמשורריה היהודים במאות ה-16-18. כאן נולד המשורר והכרוניקן באבאי בן לוטף מחבר 'כתאבי-אנוסי' שבו סיפר את תלאותיהם של יהודי פרס. נינו הכרוניקן באבאי בן פרהד מתאר את סבלם של יהודי קשאן שסכנת השמדה ריחפה עליהם. בשנת 1729 אולצו היהודים בקשאן להתאסלם והם חיו כאנוסים למשך שבעה חודשים. באבאי מאשים את נשיא הקהילה, רבי

דוד, שיחד עם קבוצה מנכבדי העדה הוביל את הקהילה להתאסלם. בקשן נולד הרב ידידיה שופט, צאצא לשושלת רבנים ורבה של איראן ומנהיגה של יהדות איראן בתפוצות. ראובן קשאני, שנולד בהראת, הוא אחד המלומדים הבולטים בעדה.

ראז-Raz (יישוב בשם זה נמצא 767 ק"מ מזרחית צפונית לטהראן ו-385 ק"מ צפונית-מערבית למשהד). על הכתובה שלו חתם אבי 'רפאל יהושע ראזאנה', כלומר מהישוב ראז. סבי יהושע-ראז היה רוכל נודד בכפרים והוא נרצח על-ידי שודדי דרכים.

הבאנו דוגמאות מספר של ערי מוצא של יהודי אפגניסטן. יש ודאי עוד משפחות וערי מוצא והם נושא למחקר מקיף. חלק משמות המשפחה נושאים שמות של מקצועות ופרנסות.

פרנסות ומקצועות

אנו מוצאים גם שמות משפחה המצביעים על העיסוק ממנו התפרנסו הם או אבותיהם. הכינוי שדבק בהם הפך להיות לשם משפחה:

יהודי אפגניסטן היו בעיקרם סוחרים ברמות שונות. היו סוחרים בינלאומיים שניהלו את כל הייצוא האפגני לאירופה והוא כלל: פרוות מצמר של כבשי קאראקול, שטיחים ופירות יבשים. רבים היו בעלי דוכנים בבזאר של הראת והיו סוחרים נודדים, רכובים על חמור, שעברו בכפרים המוסלמיים (מְחֵלָה גְרָדִי).

שמות המשפחה של חלק מיהודי אפגניסטן מלמדים על מקצועות היהודים, כמו: נאנוא Nonvah – אופה;

זרגר/זר Zargar – צורף זהב;

זגאלי- Zogholi – פחמי;

נג'אר - Najar – נגר;

פמבשי-Pambeshi – מנפץ כותנה וסוחר כותנה;

אשכרי Eshkeri – בורסקאי, מעבד עורות ופרוות.

קסאב- Kassab – קצב;

כלאנתר- Kalontar – נשיא הקהילה;

מולא Mula – מלמד תלמיד חכם,

רבי – מלמד, תלמיד חכם.

שמש – שמש בית הכנסת;

עתאר Atar- מוכר ורוקח תבלינים וסמי מרפא;

בסיפור העממי האפגני מופיע אורג שטיחים, מקצוע שעסקו בו בעבר. יש לנו עדויות שיהודים יצרו בקאבול יין שרף להכנת אבקת שריפה. בשנת 1935 נמצאו בהראת 6 חייטים, 5 סנדלרים, 3 נגרים ו-10 בנאים. היו גם כמה פחחים, בורסקאים וצורפים.

בנוסף לחזנים, מוהלים היו גם סופרי סת"ם שעסקו בעיקר בכתיבת תפילין ומזוזות. מוסא גול היה סוחר בינלאומי ובנוסף הייתה לו מנפטה לכותנה. הוא ייצא לרוסיה כותנה ובתמורה ייבא בדים, נפט, סוכר, מוצרי עור, פרימוסים וכלי חרסינה. במפעל השמן שלו הפיקו שמים וסבון. היה לו גם מפעל לייצור לבנים שרופות לבניין. רבים מן הגברים סחרו בערי המסחר בצפון אפגניסטן וחזרו הביתה לקראת הימים הנוראים.